

להעלות בזכרוננו את כל מצות ה' הכתובים בס"ת הזה. עכ"ל.

ומשמע קצת מלשון המדרש הנ"ל, דמראים באצבע האגודל. מדכתבו 'גודלו'. אך אולי אצבע זהו רק דרך רמז והכוונה לכל אצבע, וע"ע במתנות כהונה (על המדרש שם) די"מ 'גודלו' לשון 'גדלותו'. ע"ש. וע"ע ביפה קול (שה"ש שם, סד ע"ב). ועי' בעץ יוסף (על התנחומא שם) דכתב דלא דוקא גודלו, דהא אין דרך להראות באגודל, אלא ר"ל אצבעו. ור"ל שמראין באצבעותיהן. עכ"ל. וכיום נהגו אצל ק"ק הספרדים להחזיק ציציות טליתו ולהראות בהם על הס"ת, ומעט מכוונים אף להושיט אצבע ובדרך כלל ב'אצבע' [וסמך לזה מהגמ' (תענית לא ע"א) עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן, וכא"א מראה באצבעו וכו'. וכן במדרש (שמות רבה פר' כג אות טו) עולי הים היו מראין באצבע ואומרים "זה א-לי ואנוהו". וכל זה הביא מהר"ח פלאג"י ברוח חיים שם. וע"ע מדרש תנחומא (במדבר סוף אות יז). וכן אפשר לומר כאן, דהבאנו לעיל שכשאומרים "וזאת התורה" הוא דוקא ברואהו, ורגילות בני אדם כשמצביעים על דבר ואומרים "זה" – מצביעים באצבע הנקראית 'אצבע'].

וע"ע לו בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' קסז סי' ג אות ו) דהביא עוד סמך להראות ב'אצבע' דוקא. דהנה ידוע מש"כ במדרש רבה (פר' נשא פרשה יג סוף או' טו-טז) שבתהלים (יט, ח-י) יש בששה [חצאי] פסוקים סמוכים (כנגד ששה סדרי משנה) ובכל [חצי] פסוק יש חמש תיבות (כנגד חמשה חומשי תורה), ובכל [חצי] פסוק התיבה השניה היא שם ה', וכ"כ רש"י (תהלים שם). וכשתמנה בסדר האצבעות את חמשת התיבות יצא שם ה' באצבע הנקראית 'אצבע', וא"כ בעת שמורים על הס"ת לומר "וזאת התורה" וגו', נאה ויאה להיות מורים ב'אצבע' דוקא, שהיא כנגד שם ה' כנ"ל, כי התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה וכו'. עכ"ד. ע"ש. [ובזה ע"ע להגרי"ח בעוד יוסף חי (פר' ויגש סעי' ג)].

אמנם אצל ק"ק האשכנזים נהגו להראות בזרת. ונהרא נהרא ופשטיה. ועי' בספר מנהג ישראל תורה (שם) דכתב דלא מצא מקור כלל להראות בזרת, ושוב הראה לו ת"ח דמנהג זה הובא בילקוט מעם לועז (פר' כי תבוא [כו, כח טעם השישי סד"ה וכמה מנהגים]). ע"ש. עכ"ד. ונראה מדבריו דלא ידע שפרשה זו בילקוט מעם לועז נתחברה ע"י בן דורנו, והוא ידידיה לא ציין לזה מקור שם, וא"כ אין לנו כלום מהפניה זו. ודו"ק. וידידי הרממ"ק גר"ו הראני סמך למנהג הושטת הזרת מול הס"ת. דעי' בבן יהוידע (כתובות ה ע"ב) דכתב בשם השל"ה [כרגע לא מצאתי] דעשר אצבעות האדם הם כנגד עשרת הדברות, והזרת היא כנגד "אנכי ה'" (שהיא הראשונה מימין לשמאל). עכ"ד. ולפ"ז ניתן להבין את חשיבות זרת הימין, בפרט בהצבעה על ספר התורה [שהקריאה כיום היא ג"כ זכר למתן תורה (מהא דהצריכו הפוסקים סומך, עמידה ועוד, ואכמ"ל)]. והבן. עוד עד"ו הראני הנ"ל סמך ממש"כ רבנו בחיי (ויקרא ת, כג) וז"ל: וחכמי הסבב כתבו בספריהם, כי כשם שכל אבר ואבר מאברי הגוף נברא לתועלת מיוחד בגוף, ויש ברובן שבכל אחד ואחד כלול שתיים שלש תועליות, ואין בו דבר לבטלה. כך חמש אצבעות שביד – כל אחד ואחד מהם נברא לתועלת מיוחד. והוא, כי כל אחד מהאצבעות הוא משרת לחוש אחד מחמשה חושים שבאדם שהם עיקר האדם, ובהם מתגלים כחות הנפש, הראשון וכו' והזרת כנגד חוש השמיעה וכו'. עכ"ד, ע"ש. וכ"ה בספרו שלחן של ארבע (סוף השער הראשון), והובא גם בלחם הפנים (יו"ד סי' יח ס"ק יד). ולפ"ז ניתן להבין את הענין להראות דוקא בזרת על הס"ת, שמעלתה בשמיעה כמו שאמרו בני ישראל "נעשה

ונשמע", וכמאמרם 'אוזן ששמעה על הר סיני' (קדושין כב ע"ב) ועוד רבים. ודו"ק.

שוב שמעתי עוד טעם על עצם המנהג להראות באצבע על כתב הס"ת בשעת ההגבהה, ומטו בשמועה זו בשם האבי עזרי' שליט"א, דהנה איתא בגמ' (נדריס לח ע"א) אמר ריב"ח, לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו, שנא' "כתב לך" "פסל לך" (שמות לד) – מה פסולתן שלך אף כתבן שלך, ומשה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל, ועליו הכתוב אומר "טוב עין הוא יבורך" (משלי כב). מתיב ר"ח וכו', אלא פילפולא בעלמא. ע"כ הגמ'. ופרש"י: להבין דבר מתוך דבר הוא דניתן למשה וניהג בה טובת עין ונתנה לישראל. עכ"ל. ובפי' הרא"ש שם: הבנה וחריפות, והיינו 'כתבן שלך', כי כל החכמה והשכל רמוזים בכתב התורה בצורות האותיות. עכ"ל. וע"ע במהרש"א שם. ומעתה מובן דכשמגביהים הס"ת – אנו מצביעים על הכתב ואומרים למולו (וכדלעיל) "וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל", דהיינו זהו החלק דנהג משה טובת עין ונתנה לבני ישראל. והבן. ודפח"ח. [וע"ע בספר הקנה (סוד ומצות ס"ת וכתיבתה וקדושת ס"ת בהיכל, לו ע"א) דכתב: א"כ יכתוב "כתבו לכם השירה", מאי "את" ומאי "הזאת"? א"ל. ה"ק: כתבו לכם התורה והשירה, שתהא כלולה עם התורה כ"כ עד שתהא נראית לפניו, כאדם המדבר עם בת זוגו וקורא "את", וכאדם הרואה באצבעותיו ואומר "הזאת". עכ"ל. ודו"ק.] שו"ר בספר מילתא בטעמא (סי' קמד [כמדומני, כי כעת אינו תח"י]) [והובא גם בקובץ 'אור המערב' (שנה ג חוברת ח)] שכתב על ענין מנהג הצבעה בידו על הס"ת ואח"כ נשיקת ידו, וביאר דיש סמך לנשיקת ידו אח"כ, דכשמצביע על ספר התורה – נקשרת קדושה לאצבעותיו, דר"ת כל שמות האצבעות (גודל, אצבע, אמה, קמיצה וזרת), הוא בגימטריה שם קדוש יב"ק וכו', ע"ש. [ובענין זה גופא עי' אור הישר (הלכות, עמוד העבודה סי' י סעי' ג) ועוד, ואכמ"ל].

ואשה נדה, ובפרט בימי ראייתה, עי' במג"א (סי' פח ס"ק ב) שהביא בשם תש' בנימין זאב (סי' קנג) דלא תסתכל בס"ת [בשעה שמגביהין אותו] וכו' ושכן עיקר. עכ"ד. וכן הביא הט"ז (שם ס"ק ב) בשם רש"ל (בביאור סמ"ג) שתזהר שלא לראות בס"ת בשעה שהחזן מראה לעם. ע"כ. וכתבו (שם) דהוא משום מנהג וכבוד, ולא משום איסור. ודלא כהרמ"א דכתב דנוהגים לאסור אף להתפלל ולברך כל הברכות, ע"ש. ועי' משנ"ב (שם ס"ק ז) דכתב: ובמדינותינו נוהגין היתר לעולם, ומברכות ומתפללות, ומ"מ לא יסתכלו בס"ת בשעה שמגביהין אותה להראות לעם. ח"א. עכ"ד. וכ"פ ביחזיה דעת (ח"ג סי' ח). ע"ש. והחיד"א בס' לדוד אמת (סי' ד סעי' ה) כתב בסתם: נשים נדות יש שאינן וכו' אין רואות בס"ת. עכ"ל. ודו"ק. והלום ראיתי בספר מנהגות וורמייזא [קירכום] (עמ' מו בהגהות אות ט) דכתב בפשיטות: כי מצוה על כל האנשים והנשים הטהורים וטף לראות הכתב. עכ"ל. הרי דהוסיף בלשון המסכת סופרים 'הטהורים' ללמדנו דרך הנשים הטהורות תבטנה בספר התורה.

אשה נדה

והנה, בלשון מהריק"ש שהבאנו, ע"ש דכתב 'ולא נהגו לעשות השתחויה לס"ת, כי אם כריעה לבד ככורע במודים', משמע דתהיה הכריעה בשעת הגבהת ספר התורה ככריעה במודים דהיינו עד שיתפקקו וכו'. אך האחרונים לא דברו בזה. ואולי גם מהריק"ש רק אתא לאפוקי השתחויה בפישוט ידיים ורגליים ע"ש בדבריו שהבאנו לעיל.

השתחויה גדולה